

USAID
FROM THE AMERICAN PEOPLE

Economic Research Center

Avtoservis biznesi:
Kiçik sahibkarlar üçün bələdçi

Bakı 2017

Avtoservis biznesi: Kiçik sahibkarlar üçün bələdçi
Bakı 2017, 31 səh.

Müəllif: Qalib Bayramov

Redaktor: Rəcəb İmanov

Bu nəşr Amerika Birləşmiş Ştatlarının Beynəlxalq İnkişaf Agentliyi (USAID) vasitəsilə Amerika xalqının göstərdiyi səxavətli dəstəyi nəticəsində ərsəyə gəlmişdir. Broşur "Kiçik sahibkarlığa dəstək" layihəsi çərçivəsində İqtisadi Tədqiqatlar Mərkəzi tərəfindən hazırlanmışdır. Müəllifin bu nəşrdə ifadə etdiyi fikirlər USAID və ya Amerika Birləşmiş Ştatları hökumətinin mövqeyini əks etdirməyə bilər.

İqtisadi Tədqiqatlar Mərkəzi

Az 1052, Bakı şəhəri, Fətəlixan Xoyski küçəsi 111a,
mənzil 23, tel.: 564 86 85,
e-mail: galib.togrul@gmail.com, veb: www.erc.az

Mündəricat

Ön söz.....	4
Giriş.....	5
1. Avtoservislərin fəaliyyətinin dövlət qeydiyyatına alınması.....	6
2. Texniki xidmətin həyata keçirildiyi əmlak üzərində mülkiyyət və ya icarə hüququnun dövlət qeydiyyatına alınması.....	9
3. Avtoservislər üçün torpaq sahəsi və tikili üçün icazənin alınması, tikilinin dövlət qeydiyyatı.....	11
4. Avtoservislərin yerləşməsi ilə bağlı qanunvericiliyin tələbləri.....	14
5. Avtoservislərin fəaliyyətə başlamasına rəyin (icazənin) verilməsi və onların fəaliyyətinə nəzarətin həyata keçirilməsi.....	15
6. Avtoservislərin fəaliyyəti ilə bağlı tələblər.....	16
7. Texniki şərtlərin alınması.....	19
8. Avtoservislərlə bağlı vergi qanunvericiliyinin tələbləri və sahibkarların vergi və sosial öhdəlikləri.....	21
9. Dövlət orqanlarına hesabatların təqdim edilməsi.....	25
10. İşçilərlə əmək müqavilələrin bağlanması.....	25
11. İşçilərə sosial sığorta şəhadətnaməsinin alınması və əmək kitabçasına müvafiq yazılışların aparılması.....	27
12. Avtoservislərlə bağlı dövlət standartları.....	28
13. Avtoservislər üçün kadr hazırlığı.....	29
14. Faydalı linklər.....	30

Ön söz

Bələdçi Amerika Birləşmiş Ştatları Beynəlxalq İnkişaf Agentliyinin (USAİD) maliyyələşdirdiyi “Azərbaycanda Kiçik Sahibkarlığın İnkişafına Dəstək” layihəsi çərçivəsində hazırlanıb. Layihənin məqsədi Azərbaycanda kiçik sahibkarlıq mühitinin daha da yaxşılaşdırılmasıdır. Bu məqsədlə layihə çərçivəsində kiçik sahibkarlığın vəziyyəti və problemləri araşdırılır, qanunvericiliyin təkmilləşdirilməsinə, dövlət idarəetmə institutlarının gücləndirilməsinə dair təkliflər hazırlanır, konkret kiçik sahibkarlıq sahələrindəki maneə və çətinliklər təhlil edilir, qadın-ailə biznesinin inkişafına dair tədqiqatlar aparılır və tövsiyələr hazırlanır. Layihənin icraçıları Sahibkarlığın və Bazar İqtisadiyyatının İnkişafına Yardım Fondu (aparıcı təşkilat), İqtisadi Tədqiqatlar Mərkəzi, İqtisadi Təşəbbüslərə Yardım Mərkəzi, Kiçik və Orta Müəssisələrin İnkişafına Yardım Mərkəzi, Gələcəyə Körpü Gəncə gənclər ictimai birliyi və Quba Xalça Dünyası Assosiasiyasıdır.

Kitabça Azərbaycanda kiçik sahibkarların aktiv fəaliyyət göstərdiyi sahələrdən biri olan avtoservis biznesinə (vətəndaşlara məxsus nəqliyyat vasitələrinin təmiri və onlara texniki xidmət göstərilməsi) həsr olunub.

Bələdçidə vətəndaşlara məxsus nəqliyyat vasitələrinin təmiri və onlara texniki xidmət göstərilməsi ilə məşğul olan kiçik sahibkarlıq subyektlərinin fəaliyyətini tənzimləyən hüquqi prosedurlar - quraşdırılan və ya tikilən avtoservislər üçün torpağın əldə olunması, tikinti icazəsinin alınması və tikilinin dövlət qeydiyyatı, tənzimləyici orqandan xüsusi rəyin, kommunal xidmət müəssisələrindən texniki şərtlərin (su, işıq, qaz) alınması, bu sahədəki standartlar, texniki-peşə təhsili imkanları və digər məsələlər ətraflı nəzərdən keçirilib.

Eyni zamanda, sahibkarların vergi və sosial sığorta öhdəlikləri, işçi qüvvəsindən istifadənin rəsmiləşdirilməsi və digər vacib məsələlərlə bağlı məlumatlar əks etdirilib.

Bələdçi həm bu sahədə fəaliyyət göstərən sahibkarlar, həm də fəaliyyət göstərməyə hazırlaşanlar üçün nəzərdə tutulub. Bələdçini çapa hazırlayan ekspert qrupu ümid edir ki, oxucular kitabçadan razı qalacaqlar.

Giriş

Dövlət Statistika Komitəsinin (DSK) rəsmi məlumatına görə, Azərbaycanda 2015-ci ildə nəqliyyat vasitələrinin sayı 1 322 610 ədəd olub. Onun 1 129 596-sı, faiz ifadəsində 85.4%-ni minik avtomobilləri təşkil edib. Onlardan şəxsi minik avtomobillərinin sayı isə 1 074 965 olub.

2015-cü ildə hər hər 1000 nəfərə düşən minik avtomobillərinin sayı 139 ədəd olub. Hər 1 km şosse yollarına düşən avtomobillərin sayı 70, hər 1000 nəfərə düşən minik avtomobillərin sayı 119, hər 100 ailəyə düşən şəxsi minik avtomobillərinin sayı isə 52 ədəd təşkil edib.

Minik avtomobillərinin markalarına görə bölgüsünə gəlincə, onların tərkibində hələ də köhnə sovet və Rusiya avtomobillərinin xüsusi çəkisi yüksəkdir. 2015-ci ilin statistikasına görə 544 135 ədəd Rusiya və Müstəqil Dövlətlər Birliyi (MDB) ölkələrində istehsalı olan avtomobillər qeydə alınıb ki, bu da ümumi minik avtomobilləri parkının 47.9%-ni təşkil edir.

Rəsmi statistik məlumatlarda vətəndaşlara məxsus nəqliyyat vasitələrinin təmiri və onlara texniki xidmət göstərilməsi ilə məşğul olan sahibkarlıq subyektləri fiziki və hüquqi şəxslər olmaqla 2 kateqoriya üzrə fərqləndirilir. Bununla yanaşı, statistik məlumatlar avtoservislərdə çalışan işçilərin sayını və xidmətin (işin) həcmi də əhatə edir. DSK-nın təqdim etdiyi məlumatların təhlilindən çıxan nəticələrə görə, 2013-cü ildə ölkəmizdə fiziki şəxslərə məxsus avtoservislərin sayı 7 575, hüquqi şəxslərə məxsus avtoservislərin sayı isə 197 olub. Respublika üzrə vətəndaşlara məxsus nəqliyyat vasitələrinin təmiri və onlara texniki xidmət göstərilməsi ilə məşğul olan sahibkarlıq subyektlərində çalışanların sayı müvafiq olaraq 18 631 nəfər və 2 331 nəfər olub. Əhaliyə göstərilən xidmətin (işin) həcmi isə müvafiq olaraq 242 075,1 min manat və 11 272,6 min manat təşkil edib.

Gözlənilməli kimi ən çox avtoservislər Bakının payına düşüb: 2031. Bu da respublika üzrə göstəricinin 26,1%-i deməkdir. 2012-ci ilin müvafiq göstəriciləri ilə müqayisədə vətəndaşlara məxsus nəqliyyat vasitələrinin təmiri və onlara texniki xidmət göstərilməsi ilə məşğul olan sahibkarlıq subyektlərinin sayında, işçilərin sayında və göstərdikləri xidmətin (işin) həcmində artım müşahidə olunub.

Belə ki, 2012-ci ildə vətəndaşlara məxsus nəqliyyat vasitələrinin təmiri və onlara texniki xidmət göstərilməsi ilə məşğul olan sahibkarlıq subyektlərinin sayı 5 697, işçilərin sayı 15 254, göstərdikləri xidmətin (işin) həcmi 229 930 min manat olsa da, 2013-cü ildə bu göstəricilər müvafiq olaraq belə qeydə alınıb: 7 772 (artım: 27.7%), 20 962 (artım: 27.2%) və 253 347.7 min manat (artım: 9.2%).

Avtoservislərin fəaliyyətinin hüquqi tənzimlənməsinin təkmilləşdirilməsi məqsədi ilə son illər bir neçə yeni qanunvericilik aktları (qaydalar, əsasnamələr və sair) qəbul olunub, dövlət standartları hazırlanıb. Xüsusilə, AZS CTB 960-2013 (Nəqliyyat vasitələrinə texniki xidmət və təmir. Ümumi təhlükəsizlik tələbləri), AZS CTB 1175-2013 (“Avtoservis müəssisələrində nəqliyyat vasitələrinə xidmətlər. Xidmət qaydaları”) və “Avtomobil nəqliyyatı vasitələrinə təminatlı texniki xidmət göstərən texniki-təmir stansiyaları və sahələri” standartlarını qeyd etmək olar. Standartların tətbiqi ilə bağlı müəyyən çətinliklər olsa da, onların təcridən, əsasən yeni yaradılan avtoservislərdə tətbiqi həyata

keçirilir.

Bələdçinin hazırlanması prosesində seçilmiş kiçik avtoservis müəssisələrində aparılmış sorğu nəticəsində müəyyən ilkin nəticələrə gəlmək mümkün olub. Belə ki, sorğunun əsas nəticələri avtoservislərin gölgə iqtisadiyyatının bir parçasına çevrilməsi, qeydiyyatdan, vergi və ödənişlərdən yayınması, bu sahədə qeyri-rəsmi ödənişlərin mövcudluğu, avtoservislərdə çalışan ustaların bilik və bacarıqlarının aşağı olmasıdır.

Əsas problemlərdən biri də avtoservislər üçün potensial kadr hazırlığı ilə məşğul olan texniki peşə təhsili verən tədris müəssisələrinin mövcud ağır durumudur. Belə məktəblərin maddi-texniki bazasının zəif olması, hələ də köhnə tədris vasitələrindən - ədəbiyyatlardan və əyani vasitələrdən istifadə olunması, müəllimlərin hazırlığının aşağı səviyyəsi, biliklərinin müasir tələblərə cavab verməməsi kadr hazırlığı sahəsində vəziyyətin ürəkaçan olmadığını təzahürüdür.

Bələdçidə qanunvericiliyin tələblərinə uyğun olaraq avtoservislərin açılması və işlədilməsi ilə bağlı bütün prosedurlar mərhələ-mərhələ göstərilib.

1. Avtoservislərin fəaliyyətinin dövlət qeydiyyatına alınması

Azərbaycanda biznes fəaliyyətinin dövlət qeydiyyatına alınması üçün “Vahid pəncərə” sistemindən istifadə edilir. Bu sistem “Azərbaycan Respublikasında sahibkarlığın inkişafı ilə bağlı bəzi tədbirlər haqqında” Azərbaycan Respublikası Prezidentinin 30 aprel 2007-ci il tarixli, 567 sayılı Fərmanı və “Sahibkarlıq fəaliyyəti subyektlərinin fəaliyyətinin «bir pəncərə» prinsipi üzrə təşkilinin təmin edilməsi tədbirləri haqqında” Azərbaycan Respublikası Prezidentinin 25 oktyabr 2007-ci il tarixli, 2458 sayılı Fərmanı ilə tənzimlənir. Vergilər Nazirliyi (VN) özünün regional bölmələri ilə birlikdə “Vahid pəncərə” prinsipi üzrə qeydiyyatın aparılmasına məsul təşkilatdır. Başqa sözlə desək, VN AVİS proqram təminatı vasitəsilə biznes qurumlarının dövlət qeydiyyatını aparan dövlət orqanıdır.

Avtoservis müəssisəsi yaradıb sahibkarlıqla məşğul olmaq üçün vergi orqanlarında fərdi sahibkar və ya hüquqi şəxs kimi qeydiyyatdan keçmək lazımdır.

1.2 Fərdi sahibkarın dövlət qeydiyyatının aparılması qaydası

Vergi orqanında uçota alınmaq üçün avtoservis biznesi ilə məşğul olmaq istəyən fiziki şəxs tərəfindən yaşadığı yer üzrə vergi orqanına aşağıdakı sənədlər təqdim edilməlidir:

- *“Fiziki şəxsin vergi uçotu haqqında Ərizə”*;

- *fiziki şəxsin şəxsiyyətini təsdiq edən sənədin surəti*;

- *əcnəbilər və vətəndaşlığı olmayan şəxslər isə Azərbaycan Respublikasının Dövlət Miqrasiya Xidməti tərəfindən ona verilmiş vəsiqə.*

Sənədlər daxil olduğu gündən sonrakı 1 gün müddətində vergi orqanı fiziki şəxsi **ödənişsiz** vergi uçotuna alır və vergi ödəyicisinə müvafiq şəhadətnamə verilir.

Fiziki şəxslərin elektron formatda vergi uçotuna alınması isə **dərhal** həyata keçirilir və müvafiq şəhadətnamə onlar üçün ayrıca yaradılmış elektron ünvana real vaxt rejimində göndərilir.

Uçota dayanma zamanı verilən ərizədə fiziki şəxs digər məlumatlarla yanaşı tətbiq edəcəyi vergitutma sistemi barədə məlumatı da qeyd edir və ödəyicinin vergi öhdəliklərinə uyğun olaraq onun vergi mükəlləfiyyəti müəyyənləşdirilir.

Vergi ödəyicisi qeydiyyatdan alınarkən onun vergi uçotuna alınmasını təsdiq edən şəhadətnamə ilə yanaşı ödəyiciyə “Nəzarət kitabçası” da təqdim olunur.

Qeyd olunduğu kimi fiziki şəxs onlayn rejimində də qeydiyyatdan keçmə imkanına malikdir. Bunun üçün həmin şəxs VN-nin səhifəsindəki (www.taxes.gov.az) “E-xidmətlər” bölməsindən “Fərdi sahibkarların onlayn qeydiyyatı” adlı elektron xidmət vasitəsilə İnternet Vergi İdarəsinə (www.e-taxes.gov.az) daxil olmalıdır. Bunun üçün isə, ilk növbədə, fiziki şəxsin gücləndirilmiş elektron imzası olmalıdır¹.

Fərdi sahibkarlar elektron imza kartını Azərbaycan Respublikası Nəqliyyat, Rabitə və Yüksək Texnologiyalar Nazirliyinin (RYTN) nəzdində fəaliyyət göstərən Milli Sertifikat Xidmətləri Mərkəzinin (MSXM) qeydiyyat mərkəzlərindən ala bilərlər. Elektron imza üçün sertifikat əldə edərkən aşağıdakı qaydalara riayət etmək lazımdır.

Ərizə ilə müraciət olunur və ərizəyə aşağıdakı sənədlər əlavə edilir:

- imza sahibinin şəxsiyyətini təsdiq edən sənədin surəti;
- imza sahibinin adından çıxış etmək səlahiyyəti olan şəxsə verilən etibarnamə;
- ödəniş qəbzi.

Fərdi sahibkar sertifikatın alınması üçün **36 AZN dövlət rüsumu** ödəməlidir (Bu məbləğə kart oxuyucu qurğunun qiyməti daxil deyil. **Qurğu 15 manatdır**)² və bu sənəd **3 illik** qüvvəyə malikdir. Sertifikatın verilməsi müddəti fərdi sahibkarlarda və hüquqi şəxslərdə eynidir. Elektron imza sertifikatı sənədlər təqdim edildikdən sonra **2 gün ərzində** verilir.

1.3 Hüquqi şəxsin dövlət qeydiyyatına alınması

1 yanvar 2008-ci il tarixdən Azərbaycan Respublikasında sahibkarlıq fəaliyyəti subyektlərinin (kommersiya hüquqi şəxslərin, xarici kommersiya hüquqi şəxslərin filial və nümayəndəliklərinin) dövlət qeydiyyatı vahid qeydiyyat orqanı prinsipi ilə VN tərəfindən həyata keçirilir. Belə ki, hüquqi şəxs statusu almaq istəyən avtoservisin dövlət qeydiyyatı **2 gündən gec olmayaraq**, yerli investisiyalı

¹ Fiziki şəxsin onlayn qaydada qeydiyyatdan keçməsi üçün tələb olunan addımlar barədə daha ətraflı məlumatı “Onlayn kargüzarlıq” internet səhifəsindən istifadə TƏLİMATIndan (<https://www.e-taxes.gov.az/dispatcher?menu=ekarg&submenu=2&nav=ekarg>) əldə edə bilərsiniz.

² <http://www.e-imza.az/signtarif.php?lang=az>

məhdud məsuliyyətli cəmiyyətin elektron dövlət qeydiyyatı sürətli elektron dövlət qeydiyyatı zamanı **dərhal**, adi elektron dövlət qeydiyyatı zamanı isə **1 gündən gec olmayaraq** həyata keçirilir.

«Dövlət rüsumu haqqında» Qanunun 20-ci maddəsinə uyğun olaraq avtoservislər qeydiyyat zamanı dövlət büdcəsinə **11 manat məbləğdə dövlət rüsumu** ödəməlidir.

Avtoservis biznesi ilə məşğul olmaq istəyən Sahibkarlar öz müəssisələrini qeydiyyata almaq üçün aşağıdakı 7 sənədi təqdim etməlidirlər³:

1. *Ərizə forması. Ərizədə aşağıdakılar göstərilir:*
 - *Təsisçi fiziki şəxs olduqda: onun adı, soyadı, atasının adı, yaşadığı yer, şəxsiyyətini təsdiq edən sənəd (seriya, nömrə, verilmə tarixi, sənədi verən orqan, etibarlıq müddəti, ünvan);*
 - *Təsisçi hüquqi şəxs olduqda: onun adı, hüquqi ünvanı, qeydiyyat nömrəsi;*
 - *Ərizə səlahiyyətli şəxs tərəfindən imzalandıqda: onun adı, soyadı, atasının adı, yaşadığı yer, şəxsiyyətini təsdiq edən sənəd (seriya, nömrə, verilmə tarixi, sənədi verən orqan, ünvan) və vəkalətnamə haqqında məlumatlar.*
2. *Təsis sənədləri – təsisçi və ya onun səlahiyyətli nümayəndəsi tərəfindən təsdiq olunmuş nizamnamə, həmin qurumun yaradılması və nizamnaməsinin təsdiq edilməsi haqqında qərar (2 nüsxədə);*
3. *Dövlət rüsumunun ödənilməsini təsdiq edən bank qəbzi;*
4. *Təsisçi hüquqi şəxs olduqda: onun dövlət qeydiyyatı haqqında şəhadətnaməsinin (dövlət reyestrindən çıxarışın) və nizamnaməsinin notarial qaydada təsdiq olunmuş surəti;*
5. *Təsisçi fiziki şəxs olduqda: onun şəxsiyyətini təsdiq edən sənədin surəti;*
6. *Hüquqi şəxs statusu almaq istəyən qurumun hüquqi ünvanını təsdiq edən sənəd (notarial qaydada təsdiq edilmiş icarə, kirayə, pulsuz istifadə müqaviləsi, obyektin hüquqi ünvanından istifadə etmək barədə təsdiq olunmuş razılıq) və ya obyekt üzərində mülkiyyət hüququnu təsdiq edən sənəd;*
7. *Qanuni təmsilçinin təyin edildiyi halda, onun şəxsiyyətini təsdiq edən sənədin surəti.*

Qanunvericiliyə əsasən, müvafiq qaydada doldurulmuş ərizəni nəzərdən keçirdikdən sonra və onun rədd edilməsi üçün əsas müəyyənləşdirilmədikdə, ərizənin qəbul olunması tarixindən etibarən üç gün ərzində qeydiyyat şəhadətnaməsi verilməlidir.

Sahibkar hüquqi şəxs olduqda cari bank hesabının açılması üçün yerli vergi orqanı tərəfindən verilən xüsusi icazə formasını (bildiriş dublikatı) əldə etməlidir. Bildiriş dublikatı sahibkarın bank hesabının açıldığı banka ünvanlanmalıdır. Müəssisə bildiriş dublikatının verilməsindən sonra on gün ərzində bank hesabını açmalıdır. Bu imkan bildiriş dublikatını vergi bölməsindən almaq, onu banka təqdim etmək və sonra yenidən vergi bölməsinə qaytarmaq zərurətini aradan qaldırır.

Elektron dövlət qeydiyyatına alınmış hüquqi şəxsə VÖEN verilir, onun dövlət qeydiyyatı

³ Məhdud Məsuliyyətli Cəmiyyət üçün Vergilər Nazirliyinin nümunəvi təsis sənədləri buradan əldə edilə bilər:

<http://www.taxes.gov.az/modul.php?lang=&name=birpencere&bolme=legal> və ya

http://sahibkarol.biz/gen/html/azl/virtual_tehsil/virtual_tedris-5.htm

haqqında şəhadətnaməsi, dövlət reyestrindən çıxarışı və nizamnaməsi qeydiyyat orqanının rəhbərinin imzası ilə təsdiq edilərək hüquqi şəxsin elektron ünvanına göndərilir. Həmin sənədlərin kağız daşıyıcılarda alınması üçün səlahiyyətli şəxs tərəfindən şəxsiyyəti təsdiq edən sənədlə VN-nin müvafiq yerli vergi orqanına müraciət edilməlidir.

Qeyd edək ki, elektron qeydiyyat pulsuzdur. Hüquqi şəxslər üçün elektron imzanın alınması proseduru fiziki şəxslərdəki kimidir. Ancaq elektron imza sertifikatının qiyməti 2 dəfə yüksək - **72 manat**dır, kart oxuyucu qurğunun qiyməti isə **15 manat**dır.

2. Texniki xidmətin həyata keçirildiyi əmlak üzərində mülkiyyət və ya icarə hüququnun dövlət qeydiyyatına alınması

Avtomobillərə texniki xidmət göstərilməsi ilə məşğul olmaq istəyən sahibkar xidməti həyata keçirəcəyi tikilini icarəyə götürə, hazır tikili ala və ya yenisini tikə bilər.

Tikilinin icarəyə götürülməsi digərlərinə nisbətən daha asan başa gələn və az sərmayə tələb edən prosedur olsa da, dayanıqlılıq baxımından o qədər də əlverişli deyil. Çünki icarəyə götürülmüş tikilini avtoservislər üçün nəzərdə tutulmuş dövlət standartlarına uyğunlaşdırmaq üçün iri həcmli vəsaitlər tələb olunur. Əlavə vəsait qoyub tikilinin təmiri və uyğunlaşdırılması həyata keçirildikdən sonra, icarədarın binanın icarə müddətini uzatmaması və yaxud icarə haqqını artırması kimi risklər qalır.

Hər 3 formanın fərqli rəsmiləşdirmə qaydaları var.

2.1 Tikilinin icarəyə götürülməsi

Təmir sexi üçün tikili dövlət, bələdiyyə və xüsusi mülkiyyətdən icarəyə götürülə bilər. Mülkiyyətçidən asılı olaraq tikilinin icarəyə götürülməsi də fərqlənir.

- ***Biznesin təşkili məqsədilə bina özəl mülkiyyət olduqda, qüvvədə olan mülki qanunvericiliyə əsasən icarəyə götürənlə (sahibkar) icarəyəverən (mülk sahibi) arasında rəsmi müqavilə bağlanmalıdır.*** Tərəflərdən ən azı biri hüquqi şəxs olduqda, icarə müqaviləsinin notarial qaydada təsdiqinə ehtiyac yoxdur. Lakin tərəflərdən hər ikisi fiziki şəxs olduqda, həmin müqavilə mütləq notarial qaydada təsdiqlənməlidir. İcarənin məbləği və şərtləri qarşılıqlı razılıq əsasında müqavilədə əks olunur. Müqavilənin notarial qaydada bağlanması üçün **70.15 manat** (61 manat dövlət rüsumu + 9.15 manat notarial hərəkətlərin aparılması üçün xidmət haqqı) ödənilir. Burada diqqət yetiriləsi vacib məqam odur ki, icarəyə götürülən tikilinin rəsmi dövlət qeydiyyatı (mülkiyyət üzərində hüquqları təsdiqləyən reyestrədən çıxarış) olmalı və o, qeyri-yaşayış sahəsi kimi istifadəyə verilməlidir.
- ***Dövlət mülkiyyətində olan binanı yalnız müsabiqə vasitəsilə icarəyə götürmək olar.*** Tikilinin müsabiqə vasitəsilə icarəyə verilməsi icarə müqaviləsi bağlanılmaqla Əmlak Məsələləri Dövlət Komitəsi (ƏMDK) tərəfindən həyata keçirilir. Müsabiqənin keçirilməsi məqsədi ilə komitə

tərəfindən müsabiqə komissiyası yaradılır. Sonra müəssisənin aylıq start qiyməti müəyyən edilir. Müsabiqə keçirilməmişdən əvvəl müəssisəni icarəyə götürmək istəyən şəxs onun aylıq start qiymətinin 10%-i həcmində məbləği dövlət büdcəsinə ödəyir. Müsabiqədə iştirak etmək üçün komissiyaya bir sıra sənədlər təqdim olunmalıdır. Bura ərizə (sifariş), obyektin aylıq start icarə haqqı məbləğinin 10%-i həcmində behin ödənilməsinə təsdiq edən sənəd, müsabiqə təklifi (bağlı zərfdə təqdim edilir, zərfin bağlı tərəfi sifarişçi tərəfindən imzalanır və (və ya) möhürlənir), hüquqi şəxslər üçün müəyyən olunmuş qaydada təsdiq edilmiş reyestrdən çıxarışın və nizamnamənin surəti, fiziki şəxslər tərəfindən şəxsiyyəti təsdiq edən sənədin surəti daxildir. Müsabiqənin nəticəsi elan olunduğu gündən 30 gün sonra açıqlanır. Qalib gəlmiş şəxslə 20 gün ərzində icarə müqaviləsi bağlanılır. İcarə müqaviləsi bağlandıqdan sonra icarə hüququnun dövlət qeydiyyatı üçün Daşınmaz Əmlakın Dövlət Reyestri Xidmətinin (DƏDRX) ərazi idarələrinə müraciət olunur.

Dövlət əmlakının icarəyə verilməsi üçün icarə haqqının minimum məbləği aşağıdakı cədvəldəki kimidir⁴:

1 kv.m. sahənin illik icarə haqqı tarifi (manatla)					
Sıra №-si	Qeyri-yaşayış sahələrinin təyinatı	Bakı şəhəri ərazisində yerləşən sahələr üzrə		Respublikanın digər şəhər və rayonlarında yerləşən sahələr üzrə	
		1-ci və yuxarı mərtəbə	Zirzəmi, yarımzirzəmi və çardaq	1-ci və yuxarı mərtəbə	Zirzəmi, yarımzirzəmi və çardaq
3	Kommersiya və sahibkarlıq fəaliyyəti ilə məşğul olan hüquqi və fiziki şəxslərin icarəyə gətirdükləri sahələr, istehsal və kənd təsərrüfatı təyinatı sahələr, apteklər, bank, rabitə və poçt xidmətləri göstərən sahələr, sığorta və birja məqsədi ilə icarəyə götürülmüş sahələr üzrə	8	5	4	2,5

- **Bina bələdiyyə mülkiyyətində olduqda**, tikilinin icarəyə götürülməsi üçün bələdiyyə ilə müəssisəni icarəyə götürən arasında icarə müqaviləsi bağlanılır. İcarə müqaviləsi bağlandıqdan sonra icarə hüququnun dövlət qeydiyyatı üçün DƏDRX-nin ərazi idarələrinə və ya ASAN Xidmətə müraciət olunur.

2.2 Hazır binanın alınması

Avtoservisnin təşkili məqsədilə başqasından hazır bina alınabilir. Alınacaq binanın dövlət, bələdiyyə və ya xüsusi mülkiyyətdə olması mümkündür. Mülkiyyətçidən asılı olaraq hazır binanın

⁴ Bu qiymətlərdən əlavə zona əmsalları da tətbiq olunur. Geniş məlumatı <https://e-emdk.gov.az/Home/Tariff1> linkindən əldə edə bilərsiniz.

satın alınması qaydaları dəyişir. Hazır tikili özəl mülkiyyət olduqda, sahibkar tikilinin mülkiyyətçisi ilə notarial qaydada alqı-satqı müqaviləsi bağlayır. Əgər tikili Bakı şəhərindədirsə, **126.5 manat** (110 manat dövlət rüsumu + 16.5 manat notarial hərəkətlərin aparılması üçün xidmət haqqı), digər şəhər və rayonlardadırsa, 50.6 manat (44 manat dövlət rüsumu + 6.6 manat notarial hərəkətlərin aparılması üçün xidmət haqqı) haqq ödənilir. Alqı-satqı müqaviləsi bağlandıqdan sonra müəssisəyə olan mülkiyyət hüququnun dövlət qeydiyyatı üçün DƏDRX-in ərazi idarələrinə müraciət edilir.

Sahibkar dövlət mülkiyyətində olan binanı satın almaq istəsə, qüvvədə olan qanunvericiliyə görə bu yalnız dövlət əmlakının özəlləşdirilməsi qaydalarına uyğun həyata keçirilə bilər. Dövlət mülkiyyətindəki tikili ya icarəyə verilmiş hansısa dövlət müəssisəsinin satışı, ya da dövlət müəssisəsinin hərəclar vasitəsilə satışı kimi formalardan birindən istifadə etməklə həyata keçirilə bilər. Bu üsuldən hansı birinin seçilməsindən asılı olmayaraq, sonda tikili üzərində mülkiyyət hüququnun dövlət qeydiyyatı üçün DƏDRX-nin ərazi idarələrinə müraciət edilməlidir.

Satın alınan tikili bələdiyyə mülkiyyətində olduqda, sahibkarla bələdiyyə arasında alqı-satqı müqaviləsi bağlanır. Alqı-satqı müqaviləsi bağlandıqdan sonra tikiliyə mülkiyyət hüququnu dövlət qeydiyyatına aldırmaq üçün DƏDRX-nin ərazi idarələrinə müraciət edilir.

3. Avtoservislər üçün torpaq sahəsi və tikili üçün icazənin alınması, tikilinin dövlət qeydiyyatı

3.1 Toprağın alınması proseduru

Avtoservis biznesi ilə məşğul olan sahibkarlar fəaliyyətlərinin təşkili məqsədilə bina tikmək istədikdə, əvvəlcə müvafiq torpaq sahəsi alınmalı, sonra həmin torpaq sahəsi üzərində mülkiyyət hüquqları dövlət qeydiyyatından keçirilməli, daha sonra binanın tikilməsinə icazə alınmalı, yekunda isə hazır bina dövlət qeydiyyatına alınmalıdır. Əgər sahibkarlıq məqsədilə bina tikintisi üçün dövlət torpağı satın alıncaqsa, rayon və ya şəhər icra hakimiyyətinə, bələdiyyə torpaqları üçün bələdiyyələrin hərrac və müsabiqələrə çıxardığı qeyri-kənd təsərrüfatı torpaqlarının alınması məqsədi ilə rayon (şəhər) hərrac komissiyasına müraciət olunmalıdır. Hər iki halda alqı-satqı müqaviləsi bağlandıqdan sonra torpağa mülkiyyət hüququnun dövlət qeydiyyatı üçün DƏDRX-nin ərazi idarələrinə müraciət olunmalıdır.

Xüsusi mülkiyyətdə olan torpaqlar torpağın mülkiyyətçisi ilə notarial qaydada bağlanmış alqı-satqı müqaviləsi əsasında alınır. Əgər torpaq Bakı şəhərindədirsə, müqavilənin notarial qaydada təsdiq edilməsi üçün **126.5 manat** (110 manat dövlət rüsumu + 16.5 manat notarial hərəkətlərin aparılması üçün xidmət haqqı), digər şəhər və rayonlardadırsa **50.6 manat** (44 manat dövlət rüsumu + 6.6 manat notarial hərəkətlərin aparılması üçün xidmət haqqı) haqq ödənilir. Bu halda da notarial qaydada müqavilə bağlandıqdan sonra torpağa mülkiyyət hüququnun dövlət qeydiyyatı üçün DƏDRX-nin ərazi idarələrinə müraciət edilməlidir.

Torpaq üzərində mülkiyyət hüququnun qeydiyyatı üçün DƏDRX-nin regional idarəsinə müraciət olunarkən yeni mülkiyyətçi ərizə ilə yanaşı, torpağın alqı-satqı müqaviləsini (notarial qaydada təsdiq edilmiş), torpaq sahəsinin planı və ölçüsünü (keçmiş DTXK tərəfindən hazırlanmış), dövlət rüsumunun ödənilməsi barədə qəbzi təqdim etməlidir. Bundan sonra DƏDRX-nin ərazi idarəsi torpağın inventarlaşdırılması işlərini həyata keçirir. Bunu üçün əlavə xidmət haqqı ödənilir. Xidmət haqqı torpağın sahəsindən asılı olaraq dəyişir. **Torpaq sahəsi 10 kvadrat metrədək olduqda 60 manatadək, 10 kvadratmetrədən 100 kvadrat metrədək olduqda isə 60 manatdan əlavə hər kvadratmetrə 10 manat xidmət haqqı ödənməlidir.**

Göstərilən sənədlər təqdim edildikdən sonra 20 gün ərzində DƏDRX tərəfindən mülkiyyət hüququnu təsdiq edən müvafiq reyestrdən çıxarışı və torpaq sahəsi üçün pasport və plan-ölçü (texniki sənədlər) verilir. Torpağa mülkiyyət hüququnun dövlət qeydiyyatına alınması barədə çıxarışın verilməsi üçün **30 manat**, texniki sənədlərin (pasport və plan ölçü) verilməsi üçün isə **50 manat dövlət rüsumu** ödənilir⁵.

3.2 Avtoservislərin tikilməsi və ya quraşdırılması ilə bağlı icazənin alınması

Avtoservislərin tikintisi (quraşdırılması) prosesi Şəhərsalma və Tikinti Məcəlləsi ilə tənzimlənir. Məcəllənin 79-cu maddəsində (**Tikintisinə icazə tələb olunmayan tikinti obyektləri**) avtoservislərlə bağlı güzəşt nəzərdə tutulmayıb. Ona görə də avtoservis məqsədi ilə istifadə olunan tikili mütləq qeydiyyatdan keçirilməlidir. İlk növbədə, sahibkarlıq məqsədilə tikinti işlərini həyata keçirmək üçün icazə xarakterli sənəd olan inşaat pasportu alınmalıdır. İnşaat pasportu müəyyən olunmuş torpaq sahəsində tikinti işlərini aparmaq üçün müxtəlif orqanlardan alınan rəylərdən, icazələrdən ibarət sənədlər toplusudur. İnşaat pasportu şəhər (rayon) icra hakimiyyətlərinin memarlıq və tikinti şöbələri (idarələri) tərəfindən verilir. Bunun üçün torpaq sahəsinin mülkiyyətçisi müvafiq şəhər (rayon) icra hakimiyyətinə müraciət edir. Şəhər (rayon) icra hakimiyyətləri rəy və icazələrin alınması üçün müvafiq qurumlara müraciət edir və həmin sənədləri toplayır. Sənədlər toplandıqdan sonra şəhər (rayon) icra hakimiyyəti inşaat pasportunu torpağın mülkiyyətçisinə verir.

İnşaat pasportunun alınması üçün **50 AZN dövlət rüsumu** ödənilməlidir⁶. İnşaat pasportu və tikinti üçün icazə haqqında qərar əldə edildikdən sonra tikiləcək və ya quraşdırılacaq avtoservis obyektinin layihəsi hazırlanmalıdır. Layihələndirmə işi yalnız bu sahədə fəaliyyətə dair alınmış xüsusi razılıq (lisensiyası) olan hüquqi və ya fiziki şəxslər tərəfindən aparıla bilər. Layihə hazır olduqdan sonra layihə sənədləri müəyyən edilmiş qaydada dövlət ekspertizasından keçməli və təsdiq olunmalıdır. Layihənin təsdiq edilməsi tərəflərin arasında bağlanmış müqaviləyə əsasən ya layihəçi, ya da torpağın mülkiyyətçisi tərəfindən həyata keçirilə bilər. Layihə təsdiq olunması üçün şəhər

⁵ <http://www.rusum.az/site/tarif-v%C9%99-rusumlar/dovl%C9%99t-komit%C9%99l%C9%99ri/%C9%99mlak-m%C9%99s%C9%99l%C9%99l%C9%99ri-dovl%C9%99t-komit%C9%99si/>

⁶ “Dövlət rüsumu haqqında” Azərbaycan Respublikasının qanunu. Maddə 31. Müvafiq icra hakimiyyəti orqanı tərəfindən həyata keçirilən hüquqi hərəkətlərə görə tutulan dövlət rüsumunun dərəcələri.

(rayon) icra hakimiyyətinə təqdim edilir. Layihənin ekspertizası üçün **30 manat, təsdiqi üçün 60 manat dövlət rüsumu** ödənilir⁷.

Avtoservis müəssisəsinin tikintisinə başlamazdan əvvəl tikinti üçün müvafiq texniki şərtlər alınmalıdır. Yerli icra hakimiyyəti orqanı tikintiyə icazə icraatı çərçivəsində şəhərsalma və tikintiyə dair normativ sənədlərin tələblərinə uyğun olaraq tikinti obyektini üçün təchizat müəssisələri tərəfindən texniki şərtlərin verilməsini təmin edir. Texniki şərtlər tikintiyə verilən icazənin tərkib hissəsidir. Tikinti obyektinin mühəndis-kommunikasiya təminatına dair tələblərin məcmusu kimi texniki şərtlərdə aşağıdakılar nəzərdə tutulur:

- *tikinti obyektinin mühəndis-kommunikasiya təminatına dair tələblər;*
- *tikinti obyektinin mühəndis-kommunikasiya təminatı mənbələri;*
- *müvafiq mühəndis-kommunikasiya təminatı sisteminə qoşulma nöqtələrinə dair tələblər;*
- *mövcud mühəndis-kommunikasiya təminatı sisteminin genişləndirilməsinin əsaslandırılması.*

Yerli icra hakimiyyəti orqanı texniki şərtlərin alınması üçün təchizat müəssisələrinə sorğu göndərir. Sorğuya tikinti ərazisinin vəziyyət planı, obyektin istismarı üçün mühəndis-kommunikasiya təminatına dair tələbat göstəriciləri barədə sənədlər əlavə edilir.

Təchizat müəssisələri **15 gün ərzində** texniki şərtlərlə bağlı sorğuya cavab verməlidirlər. Texniki şərtlərin verilməsi zamanı sifarişçinin üzərinə mühəndis-kommunikasiya təminatına dair sorğuda nəzərdə tutulmamış əlavə öhdəliklər qoyula bilməz.

Texniki şərtlər tikiləcək olan avtoservisə elektrik, qaz və içməli su və kanalizasiya xətlərinin birləşdirilməsi üçün səlahiyyətli orqanlardan (“Azərsu” ASC, “Azəriqaz” İstehsalat Birliyi, “Azərişiq” ASC) alınır⁸.

3.3 Tikilmiş və ya quraşdırılmış avtoservislərin dövlət qeydiyyatı

Tikintiyə icazənin verildiyi vaxtdan 3 il ərzində tikintiyə başlanılmadığı və ya tikinti 3 il ərzində dayandırıldığı hallarda, tikintiyə icazə qüvvəsini itirir. Müddət sifarişçinin yazılı müraciəti əsasında uzadılır. Tikintiyə icazənin qüvvədə olma müddətinin uzadılması ilə bağlı hallar Nazirlər Kabinetinin qərarı ilə tənzimlənir⁹.

Tikinti layihəsi təsdiq edildikdən sonra avtoservisin tikilməsi üçün tikinti işlərini aparacaq olan hüquqi və ya fiziki şəxs (inşaatçı) inşaat müqaviləsi bağlanır. Tikinti işlərini yalnız lisenziyası olan podratçı həyata keçirə bilər. Torpaq sahibi avtoservisin tikintisinə başlamazdan əvvəl yerli icra hakimiyyətindən tikinti-quraşdırma işlərinin aparılmasına icazə almalı və onun surətini podratçıya

⁷ Yəni orada.

⁸ Bu barədə bələdçinin “Avtoservislər üçün texniki şərtlərin alınması” bölməsində ətraflı məlumat verilib.

⁹ “Azərbaycan Respublikasının Şəhərsalma və Tikinti Məcəlləsinin təsdiq edilməsi, qüvvəyə minməsi və bununla bağlı hüquqi tənzimləmə haqqında” Azərbaycan Respublikasının 2012-ci il 29 iyun tarixli 392-IVQ nömrəli Qanununun tətbiqi barədə Azərbaycan Respublikası Prezidentinin Fərmanı

təqdim etməlidir.

Tikinti işləri başa çatdıqdan tikilinin istifadəyə qəbulu həyata keçirilir. Qəbul tikintini sifariş edənin müəyyən etdiyi qəbul komissiyası tərəfindən aparılır və istifadəyə qəbul aktı tərtib olunur.

Obyekt qəbul aktı əsasında təhvil alındıqdan sonra dövlət qeydiyyatına alınmalıdır. Dövlət qeydiyyatı üçün DƏDRX-nin tikilinin yerləşdiyi ərazi üzrə yerli idarəsinə mülkiyyətçi tərəfindən müraciət olunur və aşağıdakı sənədlər təqdim edilir:

- **Ərizə;**
- **Yerli icra hakimiyyəti orqanının tikinti işlərinin aparılmasına icazə verən qərarı (avtoservis tikilərkən təqdim edilir);**
- **Tikilinin istifadəyə qəbul aktı (avtoservis tikilərkən təqdim edilir);**
- **Tikilinin və onun tərkib hissələrinin texniki sənədləri, plan-cizgisi;**
- **Dövlət rüsumunun ödənilməsi barədə qəbz.**

Tikili üzərində mülkiyyət hüquqlarının qeydiyyata alınması zamanı mülkiyyətçi dövlət reyestrindən çıxarışın verilməsi üçün **30 AZN dövlət rüsumu** ödəyir¹⁰. Bununla yanaşı tikilinin inventarlaşdırılması üçün xidmət haqqı ödənilməlidir. Xidmət haqqının məbləği Tarif (qiymət) Şurasının qərarı ilə müəyyən olunur. Bütün sənədlər təqdim edildikdən sonra 20 gün ərzində müəssisəyə mülkiyyət və ya icarə hüququnu təsdiq edən dövlət reyestrindən çıxarış və texniki sənədlər verilir.

4. Avtoservislərin yerləşməsi ilə bağlı qanunvericiliyin tələbləri

«Nəqliyyat vasitələrinə təminatlı texniki xidmət göstərən texniki-təmir sahələri haqqında» və «Nəqliyyat vasitələrinə təminatlı texniki xidmət göstərən texniki-təmir stansiyaları haqqında» nümunəvi əsasnamələrdə göstərilir ki, təminatlı texniki-təmir stansiyaları yaşayış məntəqələrində, avtomagistralların və yolların kənarında yerləşdirilməklə, istirahət zonalarından, məktəblərdən, uşaq bağçalarından, müalicə ocaqlarından mövcud normalara uyğun məsafədə aralı olmalıdır. Təminatlı texniki-təmir stansiyalarının layihələndirilməsi və inşa edilməsi nəqliyyat vasitələrinin tipini və konstruktiv xüsusiyyətlərini nəzərə almaqla, istehsalat proqramına, müasir tikinti norma və qaydalarına uyğun aparılmalıdır. Eyni zamanda, bu stansiyaların layihələndirilməsində və istismarında ətraf mühitin mühafizəsinə dair ekoloji və sanitariya-epidemioloji norma və standartlara əməl edilməlidir.

Digər bir sənədə - Azərbaycan Respublikası Dövlət Tikinti və Arxitektura Komitəsinin təsdiq etdiyi "Dövlət şəhərsalma norma və qaydaları şəhər, qəsəbə və kənd yaşayış məskənlərinin

¹⁰ "Dövlət rüsumu haqqında" Azərbaycan Respublikasının qanunu. Maddə 26. Daşınmaz əmlaka mülkiyyət və digər əşya hüquqlarının dövlət qeydiyyatına alınması ilə bağlı sənədlərin verilməsi, habelə girovun dövlət qeydiyyatına alınması üçün tutulan dövlət rüsumunun dərəcələri.

planlaşdırılması və tikilib abadlaşdırılması”¹¹ Qaydalarına görə, avtoservislərin yerləşməsi aşağıdakı cədvələ müvafiq olmalıdır. Burada məsafələr yaşayış və ictimai binaların pəncərələrindən və ümumtəhsil məktəbləri, məktəbəqədər uşaq müəssisələri və stasionarları olan müalicə müəssisələrinin torpaq sahələrinin sərhədlərindən avtoservis divarlarına qədər müəyyənləşdirilməlidir. 30- dan çox postu olan texniki xidmət stansiyaları yaşayış rayonlarından kənar, istehsalat ərazisində, yaşayış binalarından 50 metrədən az olmayan məsafədə yerləşdirilməlidir.

Məsafəsi müəyyən ediləcək binalar	postların sayından asılı olaraq texniki xidmət stansiyalarından, metrə		
	101- 300	10 və az olduqda	11- 30
Yaşayış evləri, o cümlədən, yaşayış binalarının pəncərəsiz yan divarları	35	15	25
İctimai binalar	25	15	20
Ümumtəhsil və uşaq məktəbəqədər müəssisələri	50	50	*
Stasionarları olan müalicə müəssisələri	*	50	*

Qeyd edək ki, ulduz (*) işarəsi qoyulan məsafələr dövlət sanitariya-epidemioloji nəzarət orqanları ilə razılaşdırmaqla müəyyənləşdirilir.

5. Avtoservislərin fəaliyyətə başlamasına rəyin (icazənin) verilməsi və onların fəaliyyətinə nəzarətin həyata keçirilməsi

Avtoservislər fəaliyyətə başlamazdan öncə rəy almalıdırlar. “Avtomobil nəqliyyatı haqqında” Azərbaycan Respublikası Qanununda yazılır: “Avtomobil nəqliyyatının infrastruktur obyektlərinin, o cümlədən avtovağzalların (avtostansiyaların), dayanacaq məntəqələrinin, avtomobil duracaqlarının, terminalların və digər qurğuların, **habelə avtonəqliyyat vasitələrinə təminatlı texniki xidmət göstərən texniki-təmir stansiyalarının**, yanacaq doldurma məntəqələrinin yerləşdirilməsi yaxud yenidən qurulması sərnişin və yük axınının həcminə, həmçinin nəqliyyat xidmətləri istehlakçılarının tələbatına uyğun olaraq, Azərbaycan Respublikasının müvafiq icra hakimiyyəti orqanının rəyi nəzərə alınmaqla qanunvericiliklə nəzərdə tutulmuş qaydada həyata keçirilir”¹².

Digər bir sənədə - avtonəqliyyat vasitələrinə təminatlı texniki xidmət göstərən texniki-təmir

¹¹ Komitənin kollegiya iclasının 12.10.2001- ci il tarixli 5 №- li qərarı ilə təsdiq olunub. Qərar Səhiyyə, Ekologiya və Təbii Sərvətlər, Daxili İşlər nazirlikləri və “Azərenerji” ASC ilə razılaşdırıldıqdan sonra Ədliyyə Nazirliyində qeydə alınıb. Qeydiyyat № 2718, tarix: 25.10.2001- ci il.

¹² Maddə 6. Avtonəqliyyat vasitələrinə və avtomobil nəqliyyatının infrastrukturuna dair ümumi tələblər

stansiyalarının fəaliyyəti ilə bağlı Standartlaşdırma Metrologiya və Patent üzrə Dövlət Agentliyinin (SMPDA) 15.05.2007-ci il tarixli, 060 nömrəli Əmri ilə təsdiq edilmiş “Avtomobil nəqliyyatı vasitələrinə təminatlı texniki xidmət göstərən texniki-təmir stansiyaları və sahələri” sahə standartlarının 5.1-ci bəndinə əsasən, təminatlı texniki xidmət göstərən texniki-təmir stansiyaları və texniki-təmir sahələri yeni yaradıldıqda, genişləndirildikdə və ya rekonstruksiya edildikdə onların texnoloji layihə sənədləri Dövlət Avtomobil Nəqliyyatı Xidməti (DANX) ilə razılaşdırılmalıdır.

“Dövlət Avtomobil Nəqliyyatı Xidməti haqqında” Əsasnamənin¹³ “Xidmətin vəzifələri” fəslinin 9.17-ci maddəsində yazılır: “Avtomobil nəqliyyatı infrastrukturunu obyektlərinin, o cümlədən avtovağzalların (avtostansiyaların), dayanacaq məntəqələrinin, avtomobil duracaqlarının, terminalların və digər qurğuların, **habelə avtonəqliyyat vasitələrinə təminatlı texniki xidmət göstərən texniki təmir stansiyalarının**, yanacaq doldurma məntəqələrinin yerləşdirilməsinə, yaxud yenidən qurulmasına müəyyən olunmuş qaydada rəy bildirmək”.

Qeyd edək ki, rəyin verilməsi ödənişsizdir.

Avtoservislərin işinə nəzarət də elə DANX tərəfindən həyata keçirilir. Adıçəkilən Əsasnamədə göstərilir ki, Xidmət avtonəqliyyat vasitələrinə təminatlı texniki xidmət göstərən texniki təmir sahələrinin, stansiyalarının fəaliyyətinin avtomobil nəqliyyatı və yol hərəkəti haqqında qanunvericilikdə müəyyən olunmuş tələblərə uyğunluğunu səlahiyyəti daxilində yoxlamaq vəzifəsini həyata keçirir¹⁴.

6. Avtoservislərin fəaliyyəti ilə bağlı tələblər

“Nəqliyyat vasitələrinə təminatlı texniki xidmət göstərilməsi haqqında nümunəvi Əsasnamə”, “Nəqliyyat vasitələrinə təminatlı texniki xidmət göstərən texniki-təmir sahələri haqqında nümunəvi Əsasnamə” və “Nəqliyyat vasitələrinə təminatlı texniki xidmət göstərən texniki-təmir stansiyaları haqqında nümunəvi Əsasnamə” Azərbaycan Respublikası Nazirlər Kabinetinin (NK) 15 oktyabr 1999-cu il tarixli, 163 sayılı qərarı ilə təsdiq olunub.

«Nəqliyyat vasitələrinə təminatlı texniki xidmət göstərən texniki-təmir sahələri haqqında» və «Nəqliyyat vasitələrinə təminatlı texniki xidmət göstərən texniki-təmir stansiyaları haqqında» nümunəvi əsasnamələrin tələblərinə görə, təminatlı texniki xidmətin göstərilməsində texnoloji prosesə tam əməl edilməsi üçün texniki-təmir stansiyaları və sahələri aşağıdakı xidmətləri göstərə bilirlər:

- *yığışdırma, yuma işləri;*
- *nəzarət diaqnostika işləri;*
- *bərkitmə işləri;*
- *tənzimləmə işləri;*
- *servis kitabı üzrə texniki qulluq işləri;*

¹³ Azərbaycan Respublikası Prezidentinin 2011-ci il 20 iyul tarixli Fərmanı ilə təsdiq edilmişdir.

¹⁴ Yəni orada. Maddə 9.18

- *sökmə-yığma işləri;*
- *aqreqat, sistem və qovşaqların təmiri;*
- *çilingər-mexaniki işlər;*
- *elektrotexniki işlər;*
- *akkumulyator işləri;*
- *qida sistemi üzrə işlər;*
- *şinquraşdırma və şin təmiri işləri;*
- *dəmirçi-ressor işləri;*
- *tənəkəçi-qaynaq işləri;*
- *misgər işləri;*
- *rəngləmə işləri;*
- *üzçəkmə-armatur işləri;*
- *doldurma, yağlama işləri.*

«Yol hərəkəti haqqında» Azərbaycan Respublikası qanununda yazılır: “Nəqliyyat vasitəsinə təminatlı texniki xidmət göstərilməsi qaydası Azərbaycan Respublikasının müvafiq icra hakimiyyəti orqanı tərəfindən qəbul edilən «Nəqliyyat vasitələrinə və onların qoşqularına dövlət texniki baxışının keçirilməsi qaydaları haqqında», «Nəqliyyat vasitələrinə təminatlı texniki xidmət göstərilməsi haqqında», «Nəqliyyat vasitələrinə təminatlı texniki xidmət göstərən texniki-təmir sahələri haqqında» və «Nəqliyyat vasitələrinə təminatlı texniki xidmət göstərən texniki-təmir stansiyaları haqqında» nümunəvi əsasnamələrlə müəyyən edilir»¹⁵.

Bu sənədlərdə avtomobillərə texniki xidmət göstərilməsi ilə bağlı bütün tələblər, şərtlər, öhdəlik və məsuliyyətlər təsbit olunub. Bu sənədlərdə icraçı dedikdə, mülkiyyət və təşkilati hüquqi formasından asılı olmayaraq nəqliyyat vasitələrinin texniki xidməti üzrə fəaliyyət göstərən hüquqi şəxs, habelə hüquqi şəxs yaratmadan sahibkarlıq fəaliyyəti ilə məşğul olan fiziki şəxslər nəzərdə tutulur.

“Nəqliyyat vasitələrinə təminatlı texniki xidmət göstərilməsi haqqında nümunəvi Əsasnamə”də nəzərdə tutulur ki, avtoservislərin önündə hüquqi ünvanı və iş rejimi yazılmış lövhə asılmalıdır. Bundan başqa sifarişlərin qəbul olunduğu otaqda və ya görünən bir yerdə aşağıdakılar olmalıdır:

- *göstərilən texniki xidmətlərin siyahısı;*
- *göstərilən texniki xidmətlərin tələblərinə uyğun olan standartların adları;*
- *mütləq sertifikatlaşdırma tələb edən xidmətlərin sertifikatlaşdırılması haqqında məlumat (sertifikatın nömrəsi, qüvvədə olma müddəti, sertifikatı verən orqanın adı);*
- *göstərilən texniki xidmətlərin, həmçinin istifadə edilən materialların və ehtiyat hissələrinin qiyməti, ödəniş qaydaları və üsulları;*
- *respublika qanunları və başqa normativ-hüquqi aktları, yaxud müqavilə ilə təyin edilmiş təminat müddətləri;*

¹⁵ III fəsil. Maddə 30. IV bənd.

- *sifarişlərin yerinə yetirilməsi müddətləri.*

Əsasnamənin tələblərinə görə, avtoservislər avtomobilini təmir etdirən şəxsə onun tələbi ilə tanış olmaq üçün bu Əsasnaməni, müqavilənin, sifariş-tapşırıqların, təhvil-təslim aktlarının, qəbzlərin, talonların və icraçı tərəfindən sifarişin qəbul edilməsini təsdiq edən başqa sənədlərin nümunəsini və sair təqdim etməlidir.

Avtoservislər müqaviləyə və müvafiq xidmətə aid olan başqa məlumatları istehlakçının xahişi ilə ona bildirməyə borcludur. Məlumat istehlakçıya Azərbaycan dilində və əlavə olaraq icraçının mülahizəsi ilə xarici dillərdən birində çatdırılmalıdır.

Avtoservislər respublika qanunvericiliyinə müvafiq olaraq müəyyən edilmiş qaydada iş rejiminə riayət etməlidir. Avtoservislərdə müəyyən edilmiş qaydada tikilmiş, möhürlənmiş və istehlakçının tələbi ilə ona təqdim edilən rəy və təkliflər kitabı olmalıdır.

Texniki xidmət qabaqcadan verilmiş sifarişlə, yaxud sifarişsiz göstərilə bilər. Texniki xidmət göstərilməsinə sifariş istehlakçı tərəfindən yazılı formada, yaxud şifahi (telefonla) verilə bilər. Sifariş əsasında xidmət göstərilməsi üçün icraçı nəqliyyat vasitəsinin gətirilməsi tarixini və vaxtını təyin etməlidir. İcraçı sifarişlərin hesabının aparılmasını təmin etməlidir. İstehlakçı təyin edilmiş vaxtda işlərin görülməyi yerə gəlmədikdə, xidmətin göstərilməsi ümumi növbə əsasında aparılır.

Avtoservis texniki xidmət göstərilməsi üçün müqaviləni yalnız bu xidmətin göstərilməsinə imkan olduqda bağlamalıdır. Texniki xidmət göstərilməsi üçün müqavilə nəqliyyat vasitəsinə mülkiyyət hüququ olan sənəd təqdim edildikdə bağlanılır. Nəqliyyat vasitələrinin ayrı-ayrı nömrəsiz tərkib hissələri təmirə verilməyə göstərilən sənədlərin təqdim edilməsi tələb olunmur. Nəqliyyat vasitəsinin mülkiyyətçisi olmayan istehlakçı nəqliyyat vasitəsini istismar etmək hüququnu təsdiq edən sənəd təqdim etməlidir.

Qeyd edək ki, nəqliyyat vasitələrinin texniki qulluğuna və təmirinə müqavilə tərtib edilməsi və yerinə yetirilməsi üçün mülkiyyət hüququnu təsdiq edən sənədlər saxlanmaq üçün alınır.

Texniki xidmət göstərilməsi üçün müqavilə yazılı formada bağlanmalıdır və özündə aşağıdakı məlumatları əks etdirməlidir:

- *icraçı təşkilatın adı və yeri (hüquqi ünvanı), fərdi sahibkarın adı, soyadı, dövlət qeydiyyatı haqqında məlumat;*
- *istehlakçının adı, soyadı, telefonu və ünvanı;*
- *sifarişin qəbul edildiyi tarix, icra edilmə müddəti;*
- *göstərilən texniki xidmətin qiyməti və ödəniş qaydası;*
- *nəqliyyat vasitəsinin markası, modeli, dövlət qeydiyyat nişanı, əsas aqreqatların nömrələri;*
- *nəqliyyat vasitəsinin tərəflərinin razılığı ilə müəyyən edilmiş qiyməti;*
- *xidmətlərin siyahısı, icraçının ehtiyat hissələrinin və materiallarının siyahısı, onların sayı və dəyəri;*
- *texniki xidmətlərin nəticələrinə respublika qanunları və başqa normativ-hüquqi aktları ilə, yaxud müqavilə ilə təyin edilmiş təminat müddəti;*

- *sifarişi qəbul edən və müqavilə tərtib edən şəxsin adı, soyadı, imzası, həmçinin istehlakçının imzası;*
- *göstərilən texniki xidmətlərin xüsusiyyətləri ilə əlaqədar başqa zəruri məlumatlar.*

İstehlakçının iştirakı ilə göstərilən xırda texniki xidmətlər (şinlərin doldurulması, diaqnostika işləri, yuma, yağlama, texniki qulluğun və təmirin bəzi növləri) üçün müqavilənin əvəzinə qəbz, jeton, talon, kassa çeki və s. verilə bilər.

Nəqliyyat vasitəsi icraçı təşkilatda qalmaqda təmirə verildikdə icraçı tərəfindən müqavilə ilə yanaşı təhvil-təslim aktı tərtib edilir. Həmin aktda nəqliyyat vasitəsinin qəbulu zamanı onun dəstliyi, görünən xarici zədələri və qüsurları göstərilir. Təhvil-təslim aktı avtoservisin və istehlakçının məsul şəxsləri tərəfindən imzalanır və avtoservisin möhürü ilə təsdiq edilir.

Müqavilənin və təhvil-təslim aktının surəti istehlakçıya verilir.

Əsasnaməyə uyğun olaraq, göstərilən texniki xidmətlər haqqında müqavilənin bağlanması təsdiq edən sənədlər itdikdə, istehlakçı bu haqda avtoservisə xəbər verməlidir. Bu halda nəqliyyat vasitəsi istehlakçıya onun ərizəsinə əsasən pasport və ya onun şəxsiyyətini təsdiq edən başqa sənəd təqdim edildikdə verilir.

Nəqliyyat vasitələrinin təmiri üçün istehlakçının verdiyi ehtiyat hissələri və materiallar qüvvədə olan normativ sənədlərin tələblərinə cavab verməlidir. Əgər onların məcburi sertifikatlaşdırılması nəzərdə tutulmuşdursa, sertifikatlaşma haqqında sənəd olmalıdır.

İstehlakçı tərəfindən ehtiyat hissələrinin və materialların verilməsi haqqında avtoservis və istehlakçı arasında bağlanmış müqavilədə (sifariş-tapşırıq, qəbz və ya başqa sənəddə), həmçinin təhvil-təslim aktının bütün nüsxələrində dəqiq adları və qiymətləri göstərilməklə qeydlər aparılmalıdır.

Nəqliyyat vasitəsi istehlakçıya və ya onun nümayəndəsinə göstərilən texniki xidmətin haqqı tam ödənildikdən sonra təhvil-təslim aktının və müqavilənin surəti (qəbz və s.), istehlakçının şəxsiyyətini təsdiq edən sənəd təqdim edildikdə, istehlakçının nümayəndəsinə isə müvafiq qaydada tərtib edilmiş etibarnamə təqdim edildikdə verilir. Nəqliyyat vasitəsi istehlakçıya göstərilən texniki xidmətlərin tamlığına və keyfiyyətinə, dəstliyinə, ümumi görünüşünə avtoservis tərəfindən aparılan nəzarətdən sonra verilir.

7. Texniki şərtlərin alınması

Avtoservis sahibləri artıq qaz, elektrik, su və kanalizasiya xidmətlərinə qoşulmaq üçün texniki şərtləri Azərbaycan Respublikasının Prezidenti yanında Vətəndaşlara Xidmət və Sosial İnnovasiyalar üzrə Dövlət Agentliyinin “Asan Xidmət” Mərkəzlərindən ala bilərlər.

7.1 Su və kanalizasiya xidmətləri

Su və kanalizasiya xidmətlərinə qoşulmaq üçün sahibkarlar “Asan Xidmət”ə aşağıdakı sənədləri təqdim etməlidirlər:

- Ərizə
- VÖEN (olduğu halda) və şəxsiyyət vəsiqəsi (hüquqi şəxs yaratmadan sahibkarlıq fəaliyyəti ilə məşğul olan fiziki şəxslər üçün);
- Hüquqi şəxsin təmsilçisinə (nümayəndəsinə) verilən müvafiq məktub, nümayəndənin şəxsiyyət vəsiqəsi və VÖEN (hüquqi şəxs olduğu halda);
- Mülkiyyəti təsdiq edən sənəd (çıxarış, sərəncam, bələdiyyə qərarı, order və s.);
- Tikinti ərazisinin vəziyyət planı;
- Binanın (binaların), qeyri-yaşayış sahələrinin bütün yeraltı kommunikasiyaları, xarakteristikası (binaların, qeyri-yaşayış sahələrinin hündürlüyü və ya mərtəbəliliyi, mənzillərin sayı, suya olan tələbatı, axıdılacaq tullantı sularının miqdarı (həcmi) barədə sənəd);
- Obyektin tikintisinə dair layihənin surəti.

Sahibkarlar bilməlidirlər ki, texniki şərtin verilməsi ödənişlidir. Ödəniş sifariş əsasında müəyyən edilir.

Texniki şərtin verilməsi **10 iş günü** müddətində həyata keçirilir. Texniki şərt verildikdən sonra 2 il müddətində qüvvədədir. Avtoservis sahibləri üçün üçün su təchizatı və kanalizasiya sistemlərinə qoşulma işləri və xətlərin çəkilişi sifarişçinin vəsaiti hesabına həyata keçirilir. Qoşulma nöqtəsinə qədər sifarişçi tərəfindən çəkiliş texniki normalara uyğun həyata keçirilməlidir. Qoşulma nöqtəsinə qədər sifarişçi tərəfindən çəkiliş texniki normalara uyğun həyata keçirildikdən, qoşulma xərcləri sifarişçi tərəfindən tam ödənildikdən və müraciət olunduqdan sonra abonentin şəbəkəyə qoşulması **15 iş günü** müddətində həyata keçirilir.

7.2 Qazla təchizat

Qazla təchizatın həyata keçirilməsi üçün avtoservis sahibləri “Asan Xidmət”də “Azəriqaz” İstehsalat Birliyinin əməkdaşlarına müraciət etməlidirlər. Bunun üçün aşağıdakı sənədlər təqdim olunmalıdır:

- Ərizə;
- Hüquqi şəxsin təmsilçisinə (nümayəndəsinə) verilən müvafiq məktub və nümayəndənin şəxsiyyət vəsiqəsi (hüquqi şəxs olduğu halda);
- VÖEN-in surəti və şəxsiyyət vəsiqəsi (hüquqi şəxs yaratmadan sahibkarlıq fəaliyyəti ilə məşğul olan fiziki şəxs olduğu halda);
- Mülkiyyəti təsdiq edən sənəd (çıxarış, sərəncam, bələdiyyə qərarı, order, Mənzil Kommunal İstismar sahələri tərəfindən verilən arayış, MTK tərəfindən verilən müqavilə).

İnşaat pasportu üçün texniki şərtin alınması üçün isə aşağıdakı sənədlərin təqdim olunması tələb edilir:

- Ərizə;
- Müraciət edən şəxsin şəxsiyyət vəsiqəsi;
- Hüquqi şəxsin təmsilçisinə (nümayəndəsinə) verilən müvafiq məktub və nümayəndənin şəxsiyyət vəsiqəsi (hüquqi şəxs olduğu halda);
- Mülkiyyəti təsdiq edən sənəd (çıxarış, sərəncam, bələdiyyə qərarı, order).

Layihə dəyişikliyi üçün texniki şərt alınması üçün isə aşağıdakı 3 sənədin təqdim olunması lazımdır:

- Ərizə;
- Şəxsiyyət vəsiqəsi;
- Layihə.

Texniki şərtin verilməsi üçün xidmət haqqı nəzərdə tutulmayıb. Texniki şərtin verilməsi **20 iş günü** müddətində həyata keçirilir. Başqa şəxs müraciət etdiyi halda qanunvericiliklə müəyyən olunmuş qaydada verilən etibarnamə və müraciət edən şəxsin şəxsiyyətini təsdiq edən sənəd, mülkiyyət sahəsinin təyinatı dəyişdirildiyi halda onu təsdiq edən müvafiq icra hakimiyyəti orqanının sərəncamı təqdim edilməlidir.

7.3 Elektriklə təchizat

Elektriklə təchizatın həyata keçirilməsi üçün avtoservis sahibləri “Asan Xidmət”də “Azərişiq” İstehsalat Birliyinin əməkdaşlarına müraciət etməlidirlər. Bunun üçün aşağıdakı sənədlər təqdim olunmalıdır¹⁶:

- Ərizə;
- VÖEN (olduğu halda) və şəxsiyyət vəsiqəsi (hüquqi şəxs yaratmadan sahibkarlıq fəaliyyəti ilə məşğul olan fiziki şəxs olduğu halda);
- Hüquqi şəxsin təmsilçisinə (nümayəndəsinə) verilən müvafiq məktub, nümayəndənin şəxsiyyət vəsiqəsi və VÖEN (hüquqi şəxs olduğu halda);
- Mülkiyyəti təsdiq edən sənəd (çıxarış, sərəncam, bələdiyyə qərarı, order, notarial qaydada təsdiq olunmuş alqı-satqı müqaviləsi və s.);
- Tikinti ərazisinin vəziyyət planı;
- Obyektin istismarı üçün mühəndis-kommunikasiya təminatına dair tələbat göstəriciləri barədə sənədlər;
- Obyektin tikintisinə dair layihənin surəti.

Elektriklə təchizat zamanı ödənişin məbləği sifariş əsasında müəyyən edilir. Müddət aşağıdakı cədvəldə göstərildiyi kimidir:

¹⁶ Kiçik sahibkarlıq subyektləri üçün ilk 4 sənəd təqdim olunmalıdır.

Xidmət növü	150 kvt-a qədər	150 kvt-dan çox olduqda
Texniki şərtin və layihə-smeta sənədinin hazırlanması	7 iş günü	Texniki şərtin verilməsi 10 iş günü; Layihə-smeta sənədinin hazırlanması 5 iş günü.
Enerji təchizatı şəbəkəsinə qoşulma	10 iş günü	Layihə-smeta sənədi əsasında müəyyən olunur.

Layihə-smeta sənədi sifarişçiyə təqdim olunduqdan sonra **2 ay ərzində** elektrik şəbəkəyə qoşulma ilə bağlı xərclər ödənilmədikdə, sifarişçi tərəfindən yenidən müraciət olunmalıdır. Sifarişçinin tələb etdiyi elektrik enerjisi (gücü) faktiki obyekt üçün zəruri olan elektrik enerjisinə (gücünə) uyğun olmadıqda bu barədə sifarişçi **5 iş günü** müddətində məlumatlandırılır.

Ərizədə sifarişçi tərəfindən obyekt üçün tələb olunan elektrik enerjisi (gücü) qeyd olunmalıdır. Qeyri-əhali abonentinin enerji təchizatı şəbəkəsinə qoşulması üçün digər qurumların rəyi tələb olunduqda, bu müddət (rəyin alınması üçün nəzərdə tutulan müddət) yuxarıda qeyd olunan qoşulma müddətlərinə şamil olunmur.

8. Avtoservislərlə bağlı vergi qanunvericiliyinin tələbləri və sahibkarların vergi və sosial öhdəlikləri

8.1 Tələblər

Vətəndaşlara məxsus nəqliyyat vasitələrinin təmiri və onlara texniki xidmət göstərilməsi ilə məşğul olan sahibkarlıq subyektləri ya fiziki şəxs sahibkar, ya da hüquqi şəxs kimi VN-də qeydiyyatdan keçməklə fəaliyyət göstərə bilərlər. Azərbaycan Respublikası Vergi Məcəlləsinə (VM) görə, 12 aylıq dövrün istənilən ayında (aylarında) vergi tutulan əməliyyatların həcmi 200.000 manat və ondan az olan şəxslər sadələşdirilmiş vergi ödəyicisi olmaq hüququna malikdirlər¹⁷.

Vətəndaşlara məxsus nəqliyyat vasitələrinin təmiri və onlara texniki xidmət göstərilməsi ilə məşğul olan sahibkarlıq subyektlərinin aylıq dövriyyələri əksər hallarda bu məbləği aşmadığından onlar sadələşdirilmiş vergi ödəyiciləridirlər. Əgər aylıq dövriyyə bu məbləği aşarsa onlar avtomatik olaraq Əlavə Dəyər Vergisi (ƏDV) ödəyicisinə çevrilirlər.

¹⁷ Vergi Məcəlləsi. Maddə 218.1.1.

8.2 Sahibkarın vergi və sosial sığorta öhdəlikləri

Avtoservis biznesi ilə məşğul olan sahibkarlar sadələşdirilmiş vergi ödəyicisi və ya əlavə dəyər vergisi (ƏDV) ödəyicisi kimi qeydiyyatda alınır. ƏDV məqsədləri üçün qeydiyyatda alınmamış və ardıcıl 12 aylıq dövrün istənilən ayında (aylarında) vergi tutulan əməliyyatların həcmi 200.000 manat və ondan az olan şəxslər sadələşdirilmiş vergi ödəyicisi olmaq hüququna malikdirlər¹⁸. Sadələşdirilmiş vergitutma sisteminə müvafiq olaraq, Bakıda yerləşən vergi ödəyiciləri ümumi gəlirlərinin 4 faizini, digər şəhər və rayonlarda və Naxçıvan Muxtar Respublikasında yerləşənlər isə 2 faizini sadələşdirilmiş vergi kimi ödəyir. Sadələşdirilmiş vergi ödəyən kiçik və orta müəssisələr ƏDV və mənfəət vergisindən azaddırlar. Sadələşdirilmiş vergidən faydalanan fərdi sahibkarlar isə gəlir vergisi və ƏDV-dən azaddırlar. Bununla belə, sadələşdirilmiş vergi ödəyicilərinin hər iki qrupu sosial sığorta haqqı ödəyir. Sahibkar ƏDV məqsədləri üçün qeydiyyatda alındıqda, bütün hüquqi şəxslər kimi dövrünün 18%-i həcmində ƏDV, mənfəətlərinin 20%-i həcmində isə mənfəət vergisi ödəyirlər.

Avtomobillərin texniki təmiri və onlara xidmətlərlə məşğul olan sahibkar Əmək və Əhəlinin Sosial Müdafiəsi Nazirliyi (ƏƏSMN) yanında Dövlət Sosial Müdafiə Fonduna (DSMF) fərdi sahibkar kimi icbari sosial ödəniş etməlidirlər. Ödənişin məbləği “Sosial sığorta haqqında” Azərbaycan Respublikası qanunu ilə müəyyənləşdirilir. Qanuna görə, ticarət və tikinti sahələrində sahibkarlıq fəaliyyəti ilə məşğul olan fiziki şəxslər ölkə üzrə müəyyən olunmuş minimum aylıq əmək haqqının 50 faizi məbləğinin, digər sahələrdə sahibkarlıq fəaliyyəti ilə məşğul olan fiziki şəxslər isə 20 faizi məbləğinin:

Bakı şəhərində 100 faizi,

Sumqayıt və Gəncə şəhərlərində 90 faizi,

respublika tabeli digər şəhərlərdə 80 faizi,

rayon mərkəzlərində, digər şəhərlərdə və qəsəbələrdə 60 faizi,

kənd yerlərində 50 faizi miqdarında məcburi dövlət sosial sığorta haqqı ödəyirlər¹⁹.

Nəzərə alsaq ki, Azərbaycanda minimum əmək haqqı 116 manatdır, onda yuxarıda verilənlərə uyğun sadə bir hesablamaya aparmaqla avtoservis sahəsində məcburi dövlət sosial sığorta haqqının regionlar üzrə aşağıdakı şəkildə müəyyənləşdirildiyini deyə bilərik:

- **Bakı şəhərində - 23.20 manat;**
- **Sumqayıt və Gəncə şəhərlərində - 20.90 manat;**
- **Respublika tabeli digər şəhərlərdə - 18.60 manat;**
- **Rayon mərkəzlərində, digər şəhər və qəsəbələrdə - 13.90 manat;**
- **Kənd yerlərində - 11.60 manat.**

¹⁸ Vergi Məcəlləsi. Fəsil XVII. Sadələşdirilmiş vergi

¹⁹ “Sosial sığorta haqqında” Azərbaycan Respublikası qanunu. Maddə 14. Məcburi dövlət sosial sığorta haqqı

Fərdi sahibkarlar vergilərini və məcburi sosial sığorta ayırmalarını sahibkar kimi uçota alındığı yerə uyğun deyil, faktiki fəaliyyət göstərdiyi ərazilər üzrə müəyyən olunmuş məbləğ əsasında aylıq ödəməlidir. Məsələn, fərdi sahibkar hər hansı kənd yerində vergi uçotuna alınmışsa və Bakıda fəaliyyət göstərsə, o, regionlar üçün nəzərdə tutulmuş vergi və ya sosial sığorta dərəcəsi ilə deyil, Bakı şəhəri üçün qəbul edilmiş dərəcələrlə ödəniş etməlidir. Avtooservis biznesi ilə məşğul olan sahibkar (fərdi sahibkar və ya hüquqi şəxs kimi qeydiyyatdan alınmasından asılı olmayaraq) əlavə işçilər cəlb edibsə, həmin işçilər muzzdlu işçi kimi rəsmiləşdirilməli, onlarla əmək müqaviləsi bağlanmalı, həmin işçilərə hesablanmış aylıq əmək haqqı fondundan büdcəyə 14%, Dövlət Sosial Müdafiə Fonduna isə 22% ödənilməlidir.

Qanunvericiliyə uyğun olaraq hər ay üçün hesablanmış məcburi dövlət sosial sığorta haqqı əmək haqqı və digər gəlirlər üzrə ödənişlərlə eyni vaxtda, lakin sonrakı ayın 15-dən gec olmayaraq, tam məbləğdə nağd və ya nağdsız hesablaşma qaydasında ödənilməlidir.

Məcburi dövlət sosial sığorta haqları ödənilmədikdə və ya ödənilməsi gecikdirildikdə, yaranmış borc məbləğləri aşağıdakı qaydada alınır:

- sığortaedən məcburi dövlət sosial sığorta haqlarını bu qanunla müəyyən edilmiş müddətdə ödəmədikdə, Dövlət Sosial Müdafiə Fondu bu qanuna müvafiq olaraq hesablanmış və ya yenidən hesablanmış məcburi dövlət sosial sığorta haqları üzrə borcların və tətbiq edilmiş maliyyə sanksiyalarının 5 gün müddətində ödənilməsinə dair sığortaedənə bildiriş göndərir;

- hesablanmış və ya yenidən hesablanmış məcburi dövlət sosial sığorta haqları üzrə borclar və ya tətbiq edilmiş maliyyə sanksiyaları sığortaedən tərəfindən bildirişdə göstərilən müddətdə ödənilmədiyi halda, Dövlət Sosial Müdafiə Fondu sığortaedənin cari, valyuta və digər hesablarından məcburi dövlət sosial sığorta haqları üzrə borcların və tətbiq edilmiş maliyyə sanksiyalarının Dövlət Sosial Müdafiə Fondunun hesabına alınması üçün banka və ya digər kredit təşkilatına icra sənədi olan sərəncam verir;

- məcburi dövlət sosial sığorta haqları üzrə borcların və tətbiq edilmiş maliyyə sanksiyaları sərəncamın banka və ya digər kredit təşkilatına daxil olduğu gündən 90 gün ərzində ödənilmədikdə, sərəncam geri qaytarılır və həmin borca görə sərəncam bir daha icraya qəbul edilmir, həmin borclar və maliyyə sanksiyaları sığorta edəndən məhkəmə qaydasında alınır.

Sığortaedən hüquqi şəxs olmadıqda, borc məbləği məhkəmənin qanuni qüvvəyə minmiş qərarı əsasında tutulur. Artıq ödənilmiş və ya düzgün tutulmamış məcburi dövlət sosial sığorta haqqı sığortaedənin müraciətinə əsasən geri qaytarılır.

Vergi ödəyicisi faktiki ünvanını dəyişdikdə, vergi orqanına dəyişiklik baş verdiyi gündən 40 gün müddətində məlumat verməlidir. Vergi ödəyicisinin vergi uçotunda olduğu vergi orqanına dəyişiklik barədə ərizə ilə müraciət etdiyi gündən sonra 15 gün müddətində həmin vergi orqanı vergi ödəyicisinin yenidən uçota alınmasını (əvvəlki vergi orqanından uçotdan çıxarılarq yeni vergi orqanında uçota alınması) həyata keçirməlidir.

9. Dövlət orqanlarına hesabatların təqdim edilməsi

Sahibkarlıq fəaliyyəti ilə məşğul olan hüquqi və fiziki şəxslər aşağıdakı 3 dövlət orqanına hesabatlar təqdim etməlidirlər:

- *VN-in ərazi vergi orqanlarına;*
- *ƏƏSMN yanında DSMF-nin yerli şöbələrinə;*
- *DSK-nın rayon şöbələrinə.*

Sadələşdirilmiş vergisi üzrə hesabat dövrü rübdür. Sahibkarlıq fəaliyyəti çərçivəsində malların (işlərin, xidmətlərin), habelə əmlakın təqdim olunması ilə məşğul olan və vergi orqanında sadələşdirilmiş vergi ödəyicisi kimi uçota alınan hüquqi şəxslər və hüquqi şəxs yaratmadan sahibkarlıq fəaliyyətini həyata keçirən fiziki şəxslər hesabat rübündən sonrakı ayın 20-dən gec olmayaraq ödənməli olan verginin məbləği haqqında vergi orqanına bəyannamə verir və həmin müddət ərzində vergini dövlət büdcəsinə ödəyirlər.

ƏDV üzrə hesabat dövrü təqvim ayıdır. ƏDV-nin ödəyicisi olan hüquqi və fiziki şəxslər, habelə ƏDV-nin məqsədləri üçün qeydiyyatdan keçməyən qeyri-rezidentin Azərbaycan Respublikasının ərazisində xidmət göstərilməsi və ya iş görülməsinə görə ona ödəmələr verən ƏDV-nin ödəyicisi olan və ya olmayan şəxslər (vergi agentləri) ƏDV-nin bəyannaməsini hər hesabat ayı üçün hesabat dövründən sonrakı ayın 20-dən gec olmayaraq qeydiyyatda olduğu vergi orqanına verməlidirlər. ƏDV ödəyicisi olmayan şəxslər hesablanan ƏDV-ni qeyri-rezidentə ödəmə verildikdən sonra 7 gün ərzində, ƏDV ödəyiciləri olan şəxslər isə hesabat dövründən sonrakı ayın 20-dən gec olmayaraq dövlət büdcəsinə ödəməlidir.

Sahibkarlar DSMF orqanlarına rüblük və illik hesabatlar təqdim etməlidirlər. Bu quruma verilən digər hesabat isə fərdi uçot məlumatları haqqında illik hesabatlardır.

Növbəti hesabat DSK-ya təqdim edilməlidir. Fərdi sahibkarlar bu quruma hesabat verməkdən azaddırlar. Hüquqi şəxslər isə statistika orqanlarına rüblük və illik hesabat təqdim etməlidirlər.

10. İşçilərlə əmək müqavilələrin bağlanması

Azərbaycan Respublikasında işçilərlə işəgötürənlər arasında yaranan əmək münasibətlərini, habelə onlarla müvafiq dövlət hakimiyyəti orqanları, hüquqi şəxslər arasında həmin münasibətlərdən törəyən digər hüquq münasibətləri Əmək Məcəlləsi tənzimləyir. İşəgötürən işçi əmək müqaviləsi bağlamaqla işə başlaya bilər.

Sahibkarlar unutmasınlar ki, qüvvədə olan qanunvericiliyə görə, əmək müqaviləsini 15 yaşına çatmış hər bir şəxs bağlaya, bu yaşa çatmış hər bir şəxs əmək münasibətində ola bilər. Yaşı 15-dən aşağı olan şəxs isə işləyə bilməz, bu, qeyri-qanunidir.

Əmək müqaviləsində mütləq aşağıdakı əsas şərtlər və məlumatlar göstərilməlidir²⁰:

a) işçinin soyadı, adı, atasının adı və ünvanı, şəxsiyyətini təsdiq edən sənədin adı, onun seriya və nömrəsi, pin kodu, verildiyi tarix, şəxsiyyəti təsdiq edən sənədi verən orqanın adı;

b) işgötürən hüquqi şəxs olduqda onun adı, vergi ödəyicisinin eyniləşdirmə nömrəsi (VÖEN), sığortaedənin uçot nömrəsi (SUN), hüquqi ünvanı, fiziki şəxs olduqda onun adı, soyadı, atasının adı, vergi ödəyicisinin eyniləşdirmə nömrəsi (VÖEN), sığortaedənin uçot nömrəsi (SUN), dövlət sosial sığorta şəhadətnaməsinin nömrəsi (SSN), ünvanı, şəxsiyyətini təsdiq edən sənədin adı, seriyası, nömrəsi, pin kodu və ya fərdi identifikasiya nömrəsi (FİN), verildiyi tarix, şəxsiyyəti təsdiq edən sənədi verən orqanın adı;

c) işçinin iş yeri, vəzifəsi (peşəsi);

ç) əmək müqaviləsinin bağlandığı və işçinin işə başlamalı olduğu gün;

d) əmək müqaviləsinin müddəti;

e) işçinin əmək funksiyası;

ə) işçinin əmək şəraitinin şərtləri — iş və istirahət vaxtı, əmək haqqı və ona əlavələr, əmək məzuniyyətinin müddəti, əməyin mühafizəsi, sosial və digər sığorta olunması;

f) tərəflərin əmək müqaviləsi üzrə qarşılıqlı öhdəlikləri;

g) işçiyə bədən tərbiyəsi və idmanla, o cümlədən iş rejimi şəraitində və işdən sonrakı rehabilitasiya və peşəkar-tətbiqi məşqlərlə, idman-sağlamlıq turizmi ilə məşğul ola bilməsi üçün şəraitin yaradılması;

x) tərəflərin müəyyən etdiyi əlavə şərtlər barədə məlumatlar.

ğ) ilk dəfə əmək fəaliyyətinə başlayanlar istisna olmaqla, işçinin dövlət sosial sığorta şəhadətnaməsinin nömrəsi (SSN);

h) işçinin iş yerinin əsas və ya əlavə iş yeri olması barədə qeyd.

Əmək müqaviləsi bağlanarkən, həmçinin əmək münasibətlərinə xitam verilənədək Əmək Məcəlləsində işçilər üçün müəyyən edilmiş hüquq və təminatların səviyyəsi azaldıla bilməz. Eyni zamanda, Məcəllədə başqa hal nəzərdə tutulmayıbsa, əmək müqaviləsinin şərtləri birtərəfli qaydada dəyişdirilə bilməz.

Əmək müqaviləsi müddətli və müddətsiz bağlanıla bilər. Əmək müqaviləsinin müddətli və ya müddətsiz bağlanması həmin vəzifənin, işin xüsusiyyətlərindən asılıdır. Müddətli əmək müqaviləsi ən çoxu 5 illik müddətə bağlanıla bilər, yəni işçi ilə 6 illik əmək müqaviləsi bağlamaq olmaz.

İşçi ilə əmək müqaviləsinin bağlanılmamasına görə işgötürənə cərimə və maliyyə sanksiyaları tətbiq olunur. Əmək müqaviləsinin bağlanılmasına həm VN, həm ƏƏSMN yanında DSMF, həm də ƏƏSMN yanında Dövlət Əmək Müfəttişliyi Xidməti (DƏMX) nəzarət edir.

Vergi orqanları operativ nəzarət və səyyar yoxlamalar zamanı əmək müqaviləsi olmayan işçilər aşkar edərsə, Əmək Məcəlləsində nəzərdə tutulmuş qaydada əmək müqaviləsi (kontraktı)

²⁰ Əmək Məcəlləsi. Maddə 43. Əmək müqaviləsinin məzmunu

bağlamadan işəgötürən tərəfindən fiziki şəxslərin hər hansı işlərin (xidmətlərin) yerinə yetirilməsinə cəlb edilməsi yolu ilə onların gəlirlərinin gizlədilməsinə (azaldılmasına) şərait yaradıldığına görə işəgötürənə hər bir belə şəxs üzrə 1000 manat məbləğində maliyyə sanksiyası tətbiq edilir²¹.

DƏMX operativ reydlər və yoxlamalar zamanı belə hallar aşkar edəndə fiziki şəxslər min manatdan iki min manatadək, vəzifəli şəxslər üç min manatdan beş min manatadək miqdarda, hüquqi şəxslər iyirmi min manatdan iyirmi beş min manatadək miqdarda cərimə edilir²².

DSMX isə işçilərin sayının gizlədilməsinə görə (əmək müqaviləsi olmadan işləyənlər olduqda və ya müqaviləsi olduğu halda hesabatdan gizlədildikdə) hər işçiyə görə sığorta edənin fəaliyyət dövrünün hər ayı üçün əlli beş manat miqdarında cərimə tətbiq edilir²³.

İşəgötürənlər əmək qanunvericiliyinin tələblərinə əsasən əmək müqaviləsi bağlanmış işçilərə geniş hüquqlar və təminatlar verirlər. Əmək müqaviləsi ilə işləyən işçini işəgötürənin mülahizələri ilə işdən azad etmək olmaz.

Qeyd edək ki, son dəyişikliklərdən sonra²⁴ əmək müqavilələri işəgötürən və işçi tərəfindən imzalandıqdan sonra qüvvəyə minmir. Müqavilə ƏƏSMN-də qeydiyyatdan keçirilib, işəgötürənə həmin əmək müqaviləsi bildirişi göndərildəndən sonra qüvvəyə minir. İşçi həmin bildirişi alandan sonra işləyə bilər.

Əgər həmin bildiriş almadan işçi işə başlasa, işəgötürəni həm İnzibati Xətalər Məcəlləsinə, həm də Vergi Məcəlləsinə əsasən cərimə və maliyyə sanksiyaları gözləyir.

Qaydalara görə, bildiriş 1 iş günü müddətində işəgötürənə göndərilməlidir. Qanunda keçid müddələri də müəyyən olunmuşdu. Müddəalarda bildirilirdi ki, 01.07.2014-cü il tarixinə kimi işəgötürənlər tərəfindən bu qanun qüvvəyə minənə kimi bağlanmış əmək müqavilələri ƏƏSMN-də qeydiyyatdan salınmalıdır.

11. İşçilərə sosial sığorta şəhadətnaməsinin alınması və əmək kitabçasına müvafiq yazılışların aparılması

Sahibkarlar bilməlidirlər ki, əmək müqavilələri bağlanmış zaman işçinin təqdim edəcəyi sənədlərdən biri də sosial sığorta şəhadətnaməsidir. Əgər işçinin birinci iş yeridirsə, onda işçi sığorta şəhadətnaməsinə təqdim etmir və işçi ilə əmək müqaviləsi bağlandıqdan sonra bir ay ərzində işəgötürən ərizə ilə uçotda olduğu DSMF orqanına müraciət etməlidir.

²¹Vergi Məcəlləsi. Maddə 58. Vergilərin azaldılmasına və digər vergi hüquqpozmalarına görə maliyyə sanksiyaları

²²İnzibati Xətalər Məcəlləsi. Maddə 192. Əmək qanunvericiliyinin pozulması

²³«Sosial sığorta haqqında» Azərbaycan Respublikasının Qanunu. Maddə 21. Məcburi dövlət sosial sığortası qaydalarını pozmağa görə maliyyə sanksiyaları

²⁴Dəyişikliklər Azərbaycan Respublikası Prezidentinin 27.12.2013-cü il tarixində imzaladığı qanunla rəsmiləşdirilib. Dəyişikliklərin tətbiqi isə qanunun rəsmi olaraq mətbuatda dərc olunduğu tarixdən (03.02.2014-cü il) başlanır.

Fərdi uçot qaydalarının pozulması hallarında cərimələr tətbiq olunur. Sığortaedənlər tərəfindən qanunvericiliklə müəyyən edilmiş müddətdə və qaydada sığortaolunanlar haqqında məlumatların müvafiq icra hakimiyyəti orqanına təqdim edilməməsinə görə fiziki şəxslər yüz manat miqdarında, vəzifəli şəxslər üz yüz əlli manat miqdarında cərimə edilir²⁵.

İşə qəbul olunan işçi əmək kitabçasını və şəxsiyyətini təsdiq edən sənədi işəgötürənə təqdim etməlidir. İlk dəfə əmək müqaviləsi bağlanarkən əmək kitabçası tələb edilmir. Məcburi köçkün və ya qaçqın statusuna malik olan şəxslərlə, əcnəbilərlə və vətəndaşlığı olmayan şəxslərlə (qanunvericilikdə başqa hal nəzərdə tutulmayıbsa) əmək kitabçası təqdim edilmədən əmək müqaviləsi bağlana bilər. Əmək kitabçası ƏƏSMN yanında Baş Məşğulluq Xidməti (BMX) tərəfindən təmin olunur. Əmək kitabçası əldə etmək üçün işəgötürən hökmən rayon məşğulluq idarəsinə yazılı müraciət etməlidir. Ancaq müraciətdən əvvəl işəgötürən məşğulluq idarəsində qeydiyyatda durmalıdır.

Əmək kitabçası (əlavə içlik) verilən zaman işçidən əmək kitabçasına çəkilmiş xərclərin dəyəri tutulur. İşəgötürən Məşğulluq İdarəsinə məktubla müraciət edəndə alacağı əmək kitabçalarının dəyərini ödəməlidir. Sonradan işçiyə əmək kitabçası açılanda, onun dəyərini ya əməkhaqqıdan tutmalı, ya da işçinin razılığı ilə kassa mədaxil orderi yazmaqla ondan almalıdır.

12. Avtoservislərlə bağlı dövlət standartları

2013-cü ilin oktyabr ayında SMPDA tərəfindən avtoservislərlə bağlı 2 dövlət standartı qəbul olunub. Bunlardan biri **AZS CTB 960-2013 (Nəqliyyat vasitələrinə texniki xidmət və təmir. Ümumi təhlükəsizlik tələbləri)** dövlət standartıdır ki, M, N, O kateqoriyalarında olan mexaniki nəqliyyat vasitələrinin bütün texniki xidmətinin, təmirinin təhlükəsizlik qaydalarını müəyyən edir.

Digər standart **AZS CTB 1175-2013**-dür. Bu standart "**Avtoservis müəssisələrində nəqliyyat vasitələrinə xidmətlər. Xidmət qaydaları**" adlanır ki, avtoservis müəssisələrində nəqliyyat vasitələrinə xidmət qaydalarını müəyyən edir.

AZS CTB 960-2013 standartında texnoloji proselərə, iş yerinin hazırlanmasının təhlükəsizliyinə, nəqliyyat vasitələrinə, onların ehtiyat hissələrinə texniki xidmət və təmirə bağlı tələblər, texniki xidmət və təmir işlərinin aparılması zamanı təhlükəsizlik tələbləri, nəqliyyat vasitələri saxlanılan açıq meydançalara və istehsalat yerlərinə olan tələblər, istehsalat avadanlıqlarının yerləşdirilməsinə və iş yerlərinin təşkilinə olan tələblər, nəqliyyat vasitələrinin, onların ehtiyat hissələrinin və tullantıların saxlanılmasına olan tələblər, işçilərin fərdi mühafizə vasitələrinin tətbiqinə olan tələblər və təhlükəsizlik tələblərinin yerinə yetirilməsinə nəzarət standartları yer alıb. Qeyd edək ki, bu standart mexaniki avtonəqliyyat vasitələri ilə bağlıdır.

AZS CTB 1175-2013 standartına görə, avtoservis müəssisəsi müəssisənin iş rejimi, ustaların adları, fəsilələri, atalarının adları yazılan lövhə olmalıdır. Eyni zamanda DANX-dən aldığı rəyin sürəti və avtoservisin göstərdiyi xidmətlərin siyahısı görünən yerdən asılmalıdır.

²⁵ İnzibati Xəttar Məcəlləsi. Maddə 477. Dövlət sosial sığorta sistemində fərdi uçot haqqında qanunvericiliyin pozulması

Standart tələb edir ki, sifarişlərin rəsmiləşdirilməsi, qeydiyyatı ya jurnalda, ya da elektron qaydada aparılmalı, göstərilən xidmətlərin qiymətləri əvvəlcədən bəlli olmalıdır.

Verilən sifarişlər rəsmiləşdirilərkən, özündə aşağıdakı göstəriciləri əks etdirməlidir:

- *Sifarişçinin əsas göstəriciləri (nəqliyyat vasitəsinin sahibinin və ya onun nümayəndəsinin adı, soyadı, atasının adı, ünvanı, telefonu);*
- *Nəqliyyat vasitəsinin əsas göstəriciləri (markası, buraxılış ili, ban nömrəsi və sair);*
- *Görüləcək işlərin təsviri;*
- *Sifarişin verildiyi və işlərin yekunlaşacağı tarixlər və sair.*

Standarta görə, əgər sifariş sənədində başqa hallar nəzərdə tutulmayıbsa, görülən işin (xidmətin) dəyəri tam ödənildikdən sonra nəqliyyat vasitəsi sifarişçiyə təqdim olunur. Nəqliyyat vasitəsi sahibinə yalnız məsul şəxs tərəfindən görülən işlərin keyfiyyəti yoxlanıldıqdan sonra qaytarılmalıdır. Xidmətin göstərilməsini təsdiq edən sənəd ciddi hesabat blankı olmalı və iki nüsxədə tərtib olunmalıdır.

Avtoservis sifarişlərin vaxtında və keyfiyyətlə həyata keçirilməsinə, xidmətə qəbul olunmuş nəqliyyat vasitəsinin qanunvericiliyə uyğun olaraq saxlanılmasına görə məsuliyyət daşıyır.

Bu iki standartdan əlavə SMPDA 15.05.2007-ci il tarixli, 060 nömrəli Əmri ilə **“Avtomobil nəqliyyatı vasitələrinə təminatlı texniki xidmət göstərən texniki-təmir stansiyaları və sahələri”** sahə standartlarını təsdiq edib. Bu standartı vaxtilə Nəqliyyat Nazirliyi (NN) və Azərbaycan Texniki Universitetinin (AzTU) mütəxəssisləri birgə hazırlayıblar.

Standartları hazırlanmasında yaxından iştirak etmiş, AzTU-nun Avtonəqliyyat vasitələri kafedrasının müdiri, texnika elmləri namizədi Sülhəddin Gözəlov bildirib ki, bu standartın tətbiqi ilə bağlı müəyyən problemlər var²⁶. Onun fikrincə, standartların bütün avtoservislərdə tətbiqi xırda xidmət müəssisələrinin bağlanması səbəb ola bilər və bu da sosial gərginliyə yol açar. Ona görə də adıçəkilən standartın hələki kiçik avtoservislərdə tətbiqi mümkün deyil, bu standart yeni yaradılan servis müəssisələrində tətbiq olunur.

Avtoservislərin texniki təhlükəsizliyi ilə bağlı tələblərə nəzarəti müvafiq qanunvericilik aktlarına uyğun olaraq Fövqəladə Hallar Nazirliyi (FHN) həyata keçirir.

13. Avtoservislər üçün kadr hazırlığı

Əgər 15 il öncə sovet və Rusiya istehsalı maşınlar istisna olmaqla, xaricdə istehsal edilmiş avtomobillərin sahibləri daha çox “bu maşını harda təmir etdirmək olar” sualını verirdilərsə, 10 il öncə o sual “harda daha ucuz təmir etdirmək olar” sualı ilə əvəzlənmişdi. 5 il öncə isə biz daha çox “bu maşını harda daha keyfiyyətli təmir etdirmək olar” sualını daha tez-tez eşidirdik. Hazırda əksər avtomobil sahibləri keyfiyyətlə yanaşı daha rahat, komfortlu təmir yerləri axtarırlar.

Ekspertlərin fikrincə, maşın ustaları hazırlamağın ən optimal yollarından biri bütün dünyada

²⁶ <http://news.milli.az/society/78358.html>

olduğu kimi sənət öyrədən texniki-peşə məktəblərinin bazasından faydalanmaqdır.

Hazırda Azərbaycanda 100-dən çox texniki peşə təhsili verən təhsil müəssisələri olsa da (108 peşə təhsili müəssisəsi, o cümlədən 48 peşə liseyi, 1 peşə tədris mərkəzi və 59 peşə məktəbi), onların maddi-texniki bazası həddən artıq köhnəliyindən, eyni zamanda, tədris verən müəllimlərin təkmilləşdirmə kurslarına cəlb olunmaması səbəbindən belə təhsil ocaqlarında verilən təhsilin heç bir praktiki əhəmiyyəti olmur. Son nəticədə, texniki-peşə məktəblərini bitirənlər də öz peşələrini usta yanında öyrənməli olurlar.

Ölkəmizdə Azərbaycan Respublikasında texniki peşə təhsilinin inkişafı üzrə Dövlət Proqramı" (2007-2012-ci illər) icra olunsada, çox təəssüf ki, daha çox tələbat olan peşələrdən biri kimi avtomexanik ixtisası üzrə texniki bazanın hər hansı əhəmiyyətli yenilənməsi müşahidə olunmayıb. Müəllim-ustaların ixtisaslarının atırılması məsələsi də maddi yetərsizlik ucbatından həyata keçirilmir.

Real vəziyyətdən çıxış yolu kimi xarici maşınlarla bağlı müvafiq texniki ədəbiyyatların mütailəsini və ölkəmizdə fəaliyyət göstərən tanınmış əcnəbi markaların servis xidmətlərində təcrübə keçməyi göstərmək olar ki, bu da hər arzu edən şəxsin imkanı daxilində deyil.

14. Faydalı linklər

14.1 Avtoservislər üçün avadanlıqların satışını həyata keçirən yerli şirkətlərin saytları:

1. <http://megamart.az/az/proskit/33543-acar-dsti-proskit-hw-7509b.html>
2. <http://aztools.az/catalog.php?category=24>
3. <http://tap.az/all/transport/parts-accessories>
4. http://elanto.az/biznes_ucun/avadanliq/diger_4/moyka_avadanliq_ar747_i4322
5. <http://cihaz.az/index.php?route=product/category&path=127>

14.2 Avtoservislər üçün avadanlıqların satışını həyata keçirən xarici şirkətlərin saytları:

1. <http://www.engtech.ru/oborudovanie>
2. <http://sivik.ru/>
3. http://www.vseinstrumenti.ru/avtogarazhnoe_oborudovanie/
4. <http://www.autospecialist.ru/>

14.3 Ehtiyat hissələrinin satışı və digər xidmətlər

1. <http://avtomobil.az/>
2. <http://www.autosale.az>
3. <http://www.bul.az>
4. <http://www.avtoklub.az>
5. <http://www.mashinbazari.com>